

De Heraut

door de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 15 Augustus 1915. N°. 1960.

Dit blad wordt geregeld de Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f — 10. Abonneementen worden aangegaan door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f — 20.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven f — 12 per regel.

„Een geest des diepen slaaps“.

Want de HEERE heeft over allen uitgegoten eenen geest des diepen slaaps, en Hij heeft uwe oogen toegesloten; de profeten, en uwe hooffden, en de ziensers heeft Hij verblind.
Jesaja 29 : 10.

Van tweeërlei slaap spreekt de Schrift. Van den gewonen slaap, gelijk ieder onzer dien kent, maar dan bovendien nog van wat met een heel ander woord in het Hebreeuwsch wordt aangeduid, en bij ons vertaald is door een „diepe slaap“.

Het eerst is van zulk een geheel buitengewonen slaap sprake bij Adam. „Toen deed de Heere, zoo lezen we in Gen. II : 21, „een diepen slaap“ op Adam vallen. In dien diepen slaap was Adam zoo gevoelloos, dat God een van zijn ribben uit zijn borst nam en de plaats met vleesch toeloot. Uit die ribbe werd toen Eva opgebouwd. En van dit alles had Adam niets bespeurd noch ontwaard, tot hij ten slotte weer wakker werd, en hij Eva voor zich zag staan.

Op gelijke wijze nu spreekt Jesaja, spreekt Ezechiel, spreekt de Christus en na hem de apostel Paulus van een diepen slaap, die de gevoellooze schare geestelijk trof.

Dit nu wordt ons zoo geteekend, dat het personen gold, die wel „ooren“ hadden, maar niet hoorden, en wel oogen hadden, maar niet zagen. „Juist dus weer de beschrijving van iemand die slaapt. Staan ge bij de legerste van een gezonden jongen man die rustig doorslaapt, dan heeft die slaper wel ooren, zoodat hij zou kunnen hooren, en ook wel oogen, dat hij zou kunnen zien, maar de slaap maakt, dat oer noch oog bij hem werkt. Een arts kan met de moeder bij het bed van dien slaper gaan staan, en over hem spreken, zonder dat hij er iets van merkt. Hij slaapt door. Zijn gehoor is er wel, en zijn gezicht is er wel, maar de slaap maakt, dat oer noch oog werkt.

Zulk een toestand nu, betuigt de Schrift ons, komt ook geestelijk herhaaldelijk voor. Sterker nog, ook geestelijk gaat de gewone slaap niet zelden in den diepen slaap over, en dan kan er alles om u heen, aan u en met u gebeuren, zonder dat ge er het minste van gewaar wordt. Het is dan de toestand, dat zulke personen „hoorende hooren, maar niet verstaan, en ziende zien, maar niet bemerken“. Ze zijn als afgesloten van hun omgeving. Niets dringt tot hen door. Het is niet dat ze doof zijn, noch ook alsof ze blind waren. Het gehoor is best, en aan hun gezicht hapert niets. Het is maar, dat noch het oor noch het oog werkt, zoodat dit ook bij u het geval is, als ge in uw slaap ligt te droomen.

Het verschil is slechts, dat het hier nog verder gaat, wijl er geestelijke sprake is, niet enkel van slaap, maar van een diepen slaap, d. i. van zulk een slaap, die alle gevoel verdooft en alle gewaarwording afsnijdt.

En nu is het tweede wondere hierbij, dat het God is, die zulk een geestelijk „diepen slaap“ over zulke personen komen doet. Het staat er uitdrukkelijk. Ze zijn niet zelf in slaap gevallen, noch door dronkenschap, noch door vermoeienis. Neen, „de Heere, zoo betuigt Jesaja, heeft over u uitgegoten een geest des diepen slaaps, en Hij heeft uwe oogen toegesloten“. En de Christus zegt het klaarljk: „Daarom sprak ik tot hen door gelijkenissen, omdat zij ziende niet zien en hoorende niet hooren, noch ook verstaan“. Zelfs wordt dit zoo kras genomen, dat er bij staat: „Die diepe slaap wordt geestelijk over hen uitgegoten, opdat ze niet te eeniger tijd met de oogen zouden zien, en met de ooren hooren, en met het hart verstaan, en zich bekeeren, en ik hen geneze“.

Een mysterie, tot welks bodem wij wel nimmer zullen doordringen, maar dat onstoch op hoog-ernstige wijze waarschuwt tegen een geestelijke verduistering, die gevolg van een geestelijk inslapen kan zijn.

Voor zoover dit nu de afkeerigen en onbekeerden betreft, ligt dit buiten ons bereik en voltrekt de heilige God zijn oordeel. Maar ten deele kan ook de schare der geloovigen hierin worden medetrokken, en te hunnen opzichte kan het vermaan niet ernstig genoeg zijn. Keer op keer tocht doet het zich ook onder de geloovigen voor, dat ze machtig door Gods Geest aangegrepen en door zijn machtig doen ontroerd, beziel en dapper voor de zaak des Heeren den strijd aanvaarden, en op verrassende wijze rijpen en geestelijk opbloeien,

maar dat op zoo heerlijke bevindingen jaren van geestelijke afmatting en verdrukking volgen, dat het is, of ook over hen een geest des diepen slaaps werd uitgegoten en schier volkomen gevoelloosheid hun heilige ontroering verving.

Ook in ons eigen land is zoo droef verloop betreed.

In de dagen van het martelaarschap, toen de inquisitie binnendrong, een geloofsverwarring, die een ieder wakker riep en deed opwaken. Een betoon van geloofsmoed, dat in de historie nog bewondering van alle zijden vindt. Een teeder hooren en beluisteren van Gods Woord, en een klaar en helder zien van Gods machtige daden. Veilig mag nog altoos gezegd, dat het de groote jaren van ons vaderlandsch verleden waren, en steeds de geloovigen vooraan. Van geestelijken slaap sprake. Allen even wakker en ieder op zijn post.

Doch kom nu twee eeuwen later, toen de strijd over, de vrijheid gewonnen, het bestaan verzekerd was, en de schatten uit Oost en West het vrijgemaakte volk toelooide, en immers 't is alles gekeerd. Slaap is geestelijk schier over aller zielen oogen getogen. Men kent geen ontroering noch innerlijke aangrijping meer. Het oor is er nog wel, doch men hoort niet meer. Het oog is niet weg, maar het oog schuilt achter het neergelaten ooglid. Iets van dien diepen slaap ligt over heel ons land uitgegoten. Niet alleen de ontroering is weg, maar ten slotte is er nauwelijks iets meer dat zich roert. De afval is naderende. En de geestelijke afsterfing schijnt volkomen.

En ditzelfde nu dreigt zich gedurig te herhalen. Ook bij onze heugenis waren de dagen van geestelijke vervakkering teruggekeerd. Toen de druk van allen kant benaauwde, hoe doordringend heeft toen de stemme Gods ook niet onder ons weer doorgeloken, tot o, zoo veler ziel ontroerd werd. Het was of Israel weder ten strijde toog. En nog werkt die geestelijke beademing, die ons heel 't land door aangreep, veelszins heerlijk na.

Maar juist daarom is het weer waken tegen dien „geest des diepen slaaps“ ook ons zoo hoog van noode.

Ook ons werd de druk verlicht. Ook ons voor het klagend een vreugdesalm op de lippen gegeven. Doch juist daarop volgden ook nu weer, Gode zij dank, nog niet allerwegen, maar toch hier en daar, zoo enkele teekenen die geestelijke inzinking, zoo enkele verschijnselen, die geestelijke inslaping deden duchten.

Zegge nu niemand dit 't eerst van den naaste, maar zij een iegelijk onzer hierbij voor alle dingen tegen eigen geestelijke zelfverduistering op zijn hoede.

Het is niet „de geest des diepen slaaps“, waaraan we mogen toegeven, maar de wakkerheid des geloofs, die ons tegen dit geestelijk gevaar behoeden moet.

Oor en oog wakker open, en steeds niet maar ijverig, doch overvloedig zelfs in het werk des Heeren!

Dr. A. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen van N. N. Kamperlaan 7, Haarlem f 5.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter, Kootwijk.

Officieele Berichten.

Agendum van de vergadering der classis Breukelen der Geref. Kerken, te houden D. V. Donderdag 19 Augustus a. s., in de conistoriekamer der Geref. Kerk te Breukelen.

1. Opening namens de roepende kerk van Vinkeveen te half tien.
2. Onderzoek der credentiebrieven.
3. Aanwijzing moderamen.
4. Lezing en vaststelling van de acta der vorige vergadering.
5. Ingekomen stukken.
6. Rapporten, instructies, voorstellen.
- De kerk van Nigtevecht vraagt, hoe te beschouwen en te behandelen kinderen van een vader, die zich aan de gemeenschap der kerk heeft onttrokken.
7. Rondvraag naar art. 41 K. O.
8. Regeling van vacaturebeurten en consulentenschappen.
9. Aanwijzing der roepende kerk voor de volgende vergadering.
10. Rondvraag.
11. Lezing en vaststelling kort verslag. Sluiting.

Op deze vergadering moet gestort worden:
1. Bijdrage voor art. 13 K. O.
2. Bijdrage voor de zending.
3. 1e collecte Theol. fac. en Theol. school.
4. Collecte voor de zending onder de Joden. Namens den Raad der roepende Kerk,
P. Roos, praeses,
D. v. d. Wilt, scriba.

Aan „De Gereformeerde Kerken in Nederland“ wordt door Deputaten voor de correspondentie met de Hooze Overheid bekend gemaakt, dat sinds de laatste opgave op de lijst der kerken voornoemd voor de eerste maal is geplaatst: onder no. 905 de Geref. Kerk te Wassenaar, cl. Leiden.

Namens Deputaten voornoemd,
H. BAVINCK.

Korte notulen van de vergadering der classis Gorinchem, gehouden op Woensdag 4 Aug. 1915 te Gorinchem.

1. De vergadering wordt door Da. Weener geopend op de gebruikelijke wijze.
2. De lastbrieven worden onderzocht. In het moderamen nemen zitting: Da. Mulder, praeses, Da. Van Wijk, scriba, Da. Los, assessor.
3. De notulen worden onveranderd vastgesteld. Aan Da. Zwiers in attestatie verleend. Een commissie zal eerstvolgende vergadering van praedicties dienen over de zaak, tot dusverre geregeld in art. 13 huishoudelijk reglement.
4. Broeder v. d. Valk wordt hartelijk gelukgewenscht met zijn 40-jarig jubileum als hoofd der Chr. School.
5. Het ingekomen schrijven van een classis zal worden beantwoord. Tevens zal een klacht worden ingediend inzake de handelwijze van een kerk.
6. Rapporten uitgebracht door depp. Part. depp. zending en depp. art. 19.
7. In plaats van Da. Zwiers benoemd tot depp. zending Da. Mulder. Tot kerkvisitator prim. Da. Weener, sec. Da. v. Wijk.
8. Voor consulent van Aijeren en Schoonreeder aangewezen Da. Los.
9. Rondvraag art. 41. Een kerk vraagt, den noodig weer te mogen rekenen op vroeger toegezonden steun. Voorgesteld wordt dat elke kerk haar dienaar 2 maal in de drie maanden afsta voor vacaturebeurten bij gebreken behoefte.
10. Regeling vacaturebeurten: Asperen, Da. Jansens; Hardinxveld D. D. Kapteijn en V. d. Vlies; Meerkerk, Da. Los; Noorgeloo, D. D. Weener en Van Wijk; Schoonreeder, Da. Mulder.
11. Rapport Kerkbode. Da. v. Wijk wordt benoemd tot redacteur. Exploitatiekosten worden verlaagd. Tekort zal worden opgenomen en omgeslagen.
12. Voortaan zal bij afscheid en intrede de classis zooveel mogelijk door den consulent worden vertegenwoordigd.
13. Da. Zwiers neemt afscheid van de classis en wordt op hartelijke wijze door den praeses toegesproken.
14. De classis spreekt haar blijdschap uit, dat Da. Weener voor de toepassing van Herwijnen mocht bedanken.
15. De praeses sluit de vergadering en gaat voor in dankzegging.

Namens de Classis,
S. O. Los, Assessor.

Vergadering der Classis Axel van Gereformeerde Kerken, op 1 Juli 1915 te Terneuzen.

1. De voorzitter Da. v. d. Wal van Hoek opent de vergadering. Gezongen wordt Ps. 86 : 6 en gelezen Ef. 4 : 1—16, waarna de praeses voortgaat in gebed.
2. De credentiaelen nagezien. Alle kerken zijn wettiglijk vertegenwoordigd. A. en S. hebben een instructie.
3. 't Moderamen bestaat uit Da. v. d. Wal, pr. Da. Lammertina, scr. en Da. de Walle, ass.
4. Lezing en vaststelling der notulen.
- De correspondentie is naar opdracht uitgevoerd.
5. Rapporten:
a. Over de stukken van den heer Brouwer, benoemd voor zijn peremptoir examen. Deze zijn in orde bevonden.
- b. Rapport inzake de scheiding van kerkelijke en diaconale finantieën in de kerken, kon door de visitatores nog niet aan de kerken worden toegezonden.
- c. Door kerkvisitatores wordt medegedeeld, dat de kerkvisitatie te H. nog moet plaats hebben en dus de finantieele zaak daar op oplossing nog moet wachten.
- d. De Depp. der Part. Synode verwijzen naar de verschenen „Handelingen“ der Synode, welke een volgende vergadering zullen worden behandeld.
- e. In aansluiting aan de verschenen „Handelingen“ worden eenige mededeelingen gedaan over de Zending.
6. Op voorstel van de kerk van A. worden Depp., die ter vorige vergadering opdracht ontvingen, de nadere regeling van Art. 11 D.K.O. in de classis, in verband met de classes in de Provincie nader onder de oogen te zien, verzocht een rapport en ontwerpregeling aan de eerstvolgende vergadering aan te bieden.
7. Ingekomen stukken:
a. Een schrijven van Dr. van Schelven van Vlissingen, betrekking hebbende op zijn krankenverzorging in 't ziekenhuis aldaar.
- 'Aan zijn verzoek zal worden voldaan.
- b. De „Handelingen der Part. Synode 1915.
8. Rondvraag Art. 41.

Axel vraagt en ontvangt 2 Zondagen vacaturedienst.

De Kerk van S. neemt het verzoek inzake Art. 13 ter vorige Classis gebracht terug, en vraagt den gewonen jaarlijkschen steun aan voor haar weduwen. Dit wordt toegestaan.

De Classis zal bij eventuele intree van den heer Brouwer zich doen vertegenwoordigen door den Consulnt Da. de Mildt.

De Kerk van Z. vraagt advies in een tuchtzaak.

De vergadering gaat in comité.

9. Examen (peremptoir) van den heer Brouwer, beroepen predikant te Schoondijke, nadat ter vergadering gekomen zijn de Prov. Depp. art. 49 Da. Bouma, Da. v. d. Veen en Da. v. d. Kooy. Na afgelegd examen wordt de heer Brouwer met algemeene stemmen toegelaten tot den dienst des Woords en der Sacramenten. Hem wordt toegezonden Ps. 95 : 1.

10. Schorsing der vergadering.

Middagvergadering.

11. De vergadering gaat over in comité ter ontwikkeling van een tuchtzaak, waarbij 't advies wordt ingewonnen van Depp. naar Art. 49 der Provincie.

12. 't Comité opgeheven zijnde, wordt de kerk van Terneuzen aangewezen als roepende kerk.

De volgende vergadering zal gehouden worden te Schoondijke den 1sten Donderdag in Oct. te 10 ure.

13. Sluiting der vergadering. Da. de Walle gaat voor in dankgebed.

Op last der Classis,
H. P. M. G. de Walle.

Zaamslag, Juli 1915.

Buitenland.

Deutschland. Wat hebben Deutsche Theologen met het oog op den komenden vrede te zeggen?

Wij volgden in een Duitsch blad een artikelreeks met het opschrift: „Wat hebben onze Theologen bij den oorlog te zeggen?“ Nog woedt de oorlog voort; wanneer het einde komen zal, weet niemand. Maar het zal toch eenmaal weer vrede worden. En wat hebben de Lutherische Godgeleerden met het oog op den komenden vrede aan Duitschlands volk te verkondigen? Het antwoord op die vraag moet nu gegeven worden, opdat de nieuwe toestand die met den vrede zullen geboren worden, ons niet overvallen gelijk de oorlog, die plotseling uitbrak. Daarom heeft men zich gewend tot leidende persoonlijkheden met verzoek, zich uit te spreken, wat er te doen staat wanneer de vurig begeerde vrede gekomen is.

Wij wenschen het een en ander van hetgeen deze Deutsche theologen met het oog op den vrede, die eenmaal intreden zal, uitgesproken hebben, mede te deelen. In de eerste plaats wijzen zij er met blijdschap op, dat Duitschland tegenover zijn vijanden zich als een man gesteld heeft. Maar men sluit er de oogen niet voor, dat van velen zich een demonische haat tegen de vijandelijke volken meester gemaakt heeft. Daar tegenover wil men trachten den strijd der vijanden van uit hun standpunt te verstaan, en hen in zoover recht te laten wedervaren als met de waarheid bestaanbaar is. Men mag als christen niet vergeten, dat het koninkrijk der hemelen de boom is, in wiens takken alle vogelen des hemels nestelen. Het Goddijlk omvat alle volken, Russen en Fransen, Engelschen en Italianen hebben daarin dezelfde rechten als de Duitschers.

Maar dit is niet genoeg. De haat tegen de vijanden, door velen gepredikt, gaat gepaard met een overschatting van de Deutsche natie. Wanneer men alles beziet met het oog dezer wereld kan men wel zeggen, dat alle schuld bij de vijanden ligt en dat de Duitschers als engelen zoo rein zijn. Maar kunnen dat Christenen die de dingen zien in het licht der eeuwigheid? Men kan de vergelijking met Russen, Fransen, Italianen en Engelschen wel doorstaan. Maar daarmee is de Deutsche rekening niet zuiver voor God. De goddeloosheid nam onder het Deutsche volk steeds toe; moreel zonk het steeds dieper. Terwijl andere regeeringen de geregelende toetsen ontucht afschaften, hield men aan deze instelling, van het lievelijk Frankrijk overgenomen, in Duitschland vast, terwijl het niet anders uitgewerkt heeft en niet anders uitwerken kon, dan het doen van concessies aan de prostitutie. Het Deutsche volk luisterde naar de bedekte of onbeschaamde prediking van de vrije liefde en van het recht op het kind, die uit aesthetische en sociale kringen voortkwam. Zeer leergierig toonde het Deutsche volk zich inzake het beperken der geboorten, om zich vrij te maken van den last van het opvoeden der kinderen, en om zich des te meer overvloediger aan vermaak te kunnen overgeven. Aldus was in breede kringen de levensopvatting geworden. Zoo kon het niet verder gaan. God laat zich door de menschen niet bespotten, al blazen deze zich in hunne godvergetenheid steeds meer op. God moet Zijn woord laten hooren; en Hij heeft het gesproken en spreekt het nog. De ontzettende oorlog die over het Deutsche volk gekomen is, is Zijn gericht, Zijn gericht ook over het volk van Duitschland. Wil het volk overwinnen, dan is het noodig dat het volk zich verootmoedige. Het is christelijk patriotisme wanneer men dat aan de natie zegt.

Dat is het geneesmiddel tegen eigen roem en zelfoverschatting. De Duitschers hebben geen extra-plaats in deze wereld, zoodat zij als Duitschers zonder meer op God te rekenen hebben als hun Bondgenoot. Hij die in den hemel troont, is de God van alle volken, en alle volken hebben tegen Hem gezondigd. Hij, die ten slotte alles leidt, en wel naar Zijn in zijn woord geopenbaarden Raad, zal hen helpen die zich in Zijn toorn laten straffen. Wij kunnen rekenen op Zijn hulp, als wij ons boetvaardig onder Zijn gericht nederbuigen, en wanneer wij bereid zijn om hetgeen wij winnen aan macht, kracht en invloed, dienstbaar te maken dat Zijn rijk komt en Zijn wil geschiede. Dit is een taal die velen ergerlijk voorkomt, die velen voor bekrompen en pietistisch houden, maar die wij als Christenen ter wille van het vaderland moeten laten hooren. Het komt ons voor, dat deze woorden niet alleen in Duitschland behooren overwogen te worden.

Zwitserland. Eerbied voor de religie in het leger.

De Adjutantur-afdeeling van het Zwitsersche leger heeft zich met de Godsdienstige belangen van de mannen die onder de wapenen zijn, bemoeid. Het volgende bevel werd gegeven:

„Er komen steeds meer klachten van de weerbare manschap in over tinnacht van zijn Godsdienstige gevoelens door enkele Kommandanten der troepen. Hiertegen moet door de oppercommandos met alle beschikbare opgetreden worden. Wie niet uit eigen overtuiging de inwendige waarde van het godsdienstige gevoel genoegzaam weet te waardeeren, moet tenminste acht geven voor hetgeen anderen het hoogste en verhevenste is; hetgeen zij des te minder willen missen, naarmate de tijd ernstiger is. De opperofficieren hebben er daarom voor te zorgen, dat de volgende punten streng in acht genomen worden:

10. De Zondag, de dag des Heeren, zal ook in het leger in ere gehouden worden. Dit is onder de tegenwoordige omstandigheden zeer wel mogelijk.

20. Op Zon- en feestdagen moet aan de troepen gelegenheid gegeven worden tot het bezoeken van de Godsdienstige oefening hunner kerk, voorzover de plaatselijke omstandigheden dit toelaten. Dit geldt ook voor de speciale wapens. Ingekomen klachten geven aanleiding om hierop in het bijzonder de aandacht te vestigen.

30. Bij troepen waarvan de manschappen tot verschillende kerken behooren, moeten de veldgodsdienstige oefeningen ook voor iedere gezindheid afzonderlijk gehouden worden.

40. De officieren hebben steeds het goede voorbeeld te geven van bijzondere hoogachting voor een Godsdienstige overtuiging en de openbaring daarvan“.

Het legerbestuur dat zulk een circulaire aan de opperofficieren deed toekomen, heeft zich zelve daarmee geëerd.

N. Amerika. Synode der Presbyteriaansche Kerk. Da. v. d. Werp niet toegelaten tot de Geref. Kerk. Naar ons gemeld wordt, hebben de rechtzinnigen de meerderheid in de Synode der Presbyteriaansche Kerk, die in 't begin van Juni te Rochester, N. Y., saamkwam. Dit bleek aanstonds bij de verkiezing van een president of moderator. Dr. J. Ross Stevenson, principal van het Theologisch Seminarie van Princeton, werd met 502 van de 835 stemmen tot het voorzitterschap verkozen. De andere kandidaten waren eveneens principals van Theologische scholen. Hieruit blijkt, dat de hoogleraren op de Presbyteriaansche Synoden deel uitmaken van de vergadering; ook wordt hen keurzaam verleend.

„Back to the Fundamentals“ (terug tot de fundamentele leerstukken) was van den eersten dag het wachtwoord van de meerderheid. In de prediking van den voorzitter der vorige Synode, Dr. Maltoun Alexander, werd de nadruk gelegd op het verzoemend lijd en sterven van den Christus.

In een der eerste zittingen kwam het rapport der commissie voor de betrekking van de Union Theological Seminary tot de Presbyteriaansche Kerk aan de orde. De voorlezing van dit stuk nam een uur en zeventien minuten in beslag. In dit rapport komt uit, dat genoemde Theologische school niet getrouw bleef aan de belijdenisschriften der Presbyteriaansche kerk.

De aanval tegen deze inrichting werd geleid door Dr. M. A. Matthews van Seattle, welke betoogde dat het bestuur van Union Theological Seminary anderhalf miljoen dollars heeft saamgebracht door te beweren een Presbyteriaansche inrichting te zijn, en daarbij beschuldigde hij de bestuurders van misleiding. „Indien het geweten van de dictators hen toelaat de gelden te behouden, zullen ze het voor God moeten verantwoorden, sprak hij. Met belangstelling zien we de verdere behandeling dezer zaak tegemoet. In elk geval is de Presbyteriaansche kerk nu gewaarschuwd, de opleiding harer aanstaande dienaars niet aan het Union Theological Seminary toe te vertrouwen.“

Enigen tijd geleden was Da. van der Werp genoodzaakt de Chr. Geref. Kerk van N.-Amerika te verlaten, omdat hij weigerde het dankgebed uit te spreken, dat in het formulier op den doop te bedienen aan de kleine kinderen, voorkomt. Men heeft daarover van zekere zijde „sach en zwaer“ geroepen, doch het is de overtuiging, onder Amerikaanse broeders, en ook de onze, dat miskenning van het bedoelde dankgebed de feitelijke verwerping van het geheele formulier in zich sluit.

Genoemde Da. van der Werp heeft zich

daarop bij de Gereformeerde kerk (Reformed Church) aangemeld. Doch deze bleek niet gezind hem aan te nemen. Voor de classis Dakota verschenen, werd aan Ds. v. d. Werp gevraagd, hoe hij stond tegenover het dankgebed bij den Doop. Toen het bleek dat Ds. v. d. Werp nog dezelfde gevoelens koesterde, die hem uit de Chr. Geref. kerk gebracht hadden, weigerde men hem als leeraar der Geref. kerk te erkennen.

En dit alles om het niet kunnen bidden van het dankgebed... zal men wellicht zeggen: Met de (Amerikaansche) Wachter? antwoorden wij: »Gedeens drie-honderd helden werden onderkend aan de wijze van denken». Aan de veeren der Jordaan was Schiltoeth of Siboleth bevestigd.

Ook om der wille van de verhouding tusschen de Chr.-Geref. en de Geref. Kerk doet de beslissing van de classis Dakota ons genoeven. Deze twee kerken zijn vereenigd geweest en daarna weder uit elkander gegaan. Er wordt aangestuurd op hereneeniging; de synoden der beide kerken vaardigen aan elkander af, en de afgevaardigden spreken dan woorden die de hoop doen koesteren, dat er eenmaal een vereeniging zal plaats hebben op den grondslag der Gereformeerde belijdingen. Als men echter van Chr. Geref. zijde kon zeggen: »gij neemt in u op, die bij ons niet te huis hoorden», dan was de zaak der hereneeniging vele jaren achteruitgezet.

GEMENGD NIEUWS

Een brief van een rijnlander. Niet alle brieven die van het front naar huis geschreven worden en een godsdienstige geest ademen, kunnen wij overnemen, doch het komt ons voor, dat wij voor het volgende schrijven een uitzondering kunnen maken: »Weltra zijn drie-vierden van het jaar voorbijgevoelen, sedert ik afscheid van u nam. Wie had toen gedacht, dat de scheiding zoo lang duren zou! En het zal een jaar worden, en wij zullen steeds nog niet bij onze geliefden zijn. En toch is het een groote, onvergetelijke tijd, dien ik niet zou mogen afkorten, en ik ben er dankbaar voor dat ik aan alles in het vijandelijke land een persoonlijk aandeel nemen mag. Ik zou niet thuis kunnen blijven nu het 'leven van ons Duitschland geldt. De goede berichten die ik uit het vaderland krijg, maken mij het krijgsleven lichtere, ook heb ik enkel prachtige boeren en handwerklieden onder mijnne mannen, die alles in het werk stellen om hun plicht goed te doen. Aan hen dank ik ook, dat ik in het dagelieve van ons corps vermeld werd.

Wanneer het eenigzins mogelijk is — het gebeurt niet dikwijls — viert men den Zondag, Zoo ook heden. Met de helft mijner 242 mannen lig ik in het laatste dorp in Oost-Pruisen; met de andere helft over de grenzen in een ellendig Russisch nest. Op den laatste Duitschen heuvel staat een kerkje, door Russische granaten een weinig geschoonden, maar nog bruikbaar. De dorpsbewoners zijn Masoeren (Evangelische Polen), maar school en kerk zijn meestal Duitsch, en zoo hoorden wij eene aangrijpende, eenvoudige predikking van den waardigen predikant, gelijk men het in tijd van vrede niet te hooren krijgt.

De beide zonen van den predikant zijn als plaatsvervangende officieren in het wood van Augustowo gevallen. Voor het altaar knielen vrouwen en kinderen, grijsaards en moeders, om het Avondmaal te gebruiken — velen zijn jonge weduwen, wier mannen als landstroommannen vielen. Huis en hoij zijn te deele verwoest, er is geen veer meer, de nood staat voor de deur, de Rus is slechts door onze loopgraven van ons gescheiden. En nu moest de predikant de bedroefden troosten, hij, wiens arme vrouw midden onder de andere treurende knielde. En hij troostte de gemeente met een krachtig woord, de tranen liepen hem over de wangen, en ook wij ruwe krijgslieden werden er door aangegrepen. Hij wees op den Gekruisigde, die alles gedragen had, en vermaande allen elkanders lasten te dragen. En als hij daarop het Avondmaal bediende, bleven wij er allen bij tegenwoordig; het sprak van zelf te midden van de weduwen der Masoeren, waren de Schuwen, ook Generaal v. R., die in het kerkje was, bleef het gebouwtje was geheel gevuld.

Zelfs wanneer wij in dezen oorlog trots alle offers niets winnen zouden, blijft toch één zaak, de trek tot onzen Heiland, het geloof aan den Heere onzen God, die over alle menschelele ellende, die wij reeds zoo lang dooreleven, met zijn verlossing de helden opneemt. Dit zal bij allen, die dezen grooten, kostelijken tijd in het veld medeleven, blijven. Toen wij uittrokken, zeide ik tot mijnne mannen: »Wij zullen niet vloeien! Niemand weet of hij niet morgen voor zijn eeuwigen Rechter staat.» Ik heb dit bevel of deze bede nooit behoeven te herhalen; niemand doet het meer, zij hebben het allen afgeleerd, en ik ben overtuigd, dat zij te huis gekomen, het niet meer zullen doen — zij kunnen het al niet meer hooren. En gelijk het bij ons is, zoo is het bij andere troepenafdeelingen. Is er geen predikant, hetgeen gewoonlijk het geval is, dan spreekt ik zelf des Zondagsavonds een woord tot mijnne mannen — overal is wel een graf van krijgslieden, een kruis aan den weg als een geschikte verplaats te vinden. Dan zingen wij onze schoonste korallen en niemand ontbreekt er. Het is jammer, en ik heb het telkens betreurd, dat de achtergeblevenen in het vaderland zulke samenkomsten in het vijandige land niet kunnen bijwonen, wanneer de slagen van het geschut als onweersdaderen de stilte onderbreken, als gewonden voorbijgedragen worden, en de dragers de haar nederzietten en mede zingen, en andere dieperstige krigstoonen afgespeeld worden. Het schoonste is, hoe de gebede mannen tegenwoordig overvloed en in het openbaar bidden in de loopgraven, voor den storm, als gewonden op het slagveld; overal hoort men schietgebeden en het Onse Vader; nooit heb ik overvloed jammeren gehoord. Wij zullen volhouden tot het einde, wat betekent het offer van een jaar levens, wanneer het gaat om het lot van ons volk. Op God willen wij vertrouwen, Hij heeft getoond dat Hij met ons is. Hij zal alles ten goede leiden. U, lieve moeder, omarm en kust uit de verte uw zoon P.

WINKEL.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

De vraag onlangs aan de lezers gedaan heeft gewerkt. Zij betref, gelijk men zich herinnert, het woord »Lekwenda».

Zoo schrijft men ons uit R. het volgende: Met »Lekwenda» is misschien bedoeld »Lingwenda» (Deze plaats) moet verlaten worden. Hier en daar wordt een buitenplaats of villa aldus genoemd, om aan te duiden dat het schoonste plekje op aarde geen »blijvende stad» is.

Hiernaar eens is het A. de O. te de L., die er bijvoegt dat het woord Lingwenda op een huis ten zijnen te lezen staat.

Hoogst waarschijnlijk is hiermede de zaak opgelost. Ook ik had gedacht aan een verkeerd gespeld woord, gelijk waarschijnlijk het geval is. A. de O. verzekert er nog bij dat alle predikanten inlichtingen in dezen kunnen geven. Hadden we deze verrassende mededeeling maar een beetje vroeger gehad!

Toch blijft waar wat onze lezer B. te T. schrijft.

Op de Waal voor Rossum in deze buurt ligt een zoogen. lichterschip, woonschip en magazijn van den veerman der verschillende reederijen. Dat schip heet »Lekwenda». Naar men mij verzekert, is dat woord of liever die lettercombinatie ontstaan uit de voorletters van de namen der 8 kinderen van den eigenaar. Raadt dat nu maar! Zou bij het woord »Lekwenda» niet aan iets dergelijks moeten worden gedacht.

Later kwam nog van W. G. te L. een schrijven in, dat met het bovenstaande overeenstemt. Mede voor het verdere van dit schrijven verschijnt dank!

W. te R. vraagt: Meermalen las ik onder verzoekschriften of dergelijke stukken: »Welk doende» en dan de onderteekening. Is dit niet eigenlijk onzin of is er een verklaring van?

In de vorige eeuw nog kwam de vorm hierboven vermeld en die zeer oud is wel voor. Men was toen wat breedspakiger dan thans.

Iemand die een verzoek had te doen of een smeeking, sprak aan het slot de hoop uit dat die zou ingewilligd worden en besloot dan met de woorden:

»Hetwelk doende zult gij wel doen en de suppliant — d.i. de vrager — zal God voor u bidden».

Later deed men het wat korter af, en behield alleen de eerste twee woorden, die thans ook vervallen zijn.

Onlangs, schrijft M. W., las ik dat men van zeker boek over de wiskunde veilig kan zeggen: »het riekt naar de lamp». Wat kan dat betekenen?

Te Athene in Griekenland leefde ruim drie eeuwen vóór Christus de groote redenaar Demosthenes, die door zijn schoone redevoeringen bekend is gebleven. Niet zonder moeite en inspanning echter had hij het tot roem en eer gebracht.

Hij kon b. v. de letter R. niet zeggen, althans niet goed; voor een redenaar een zeer lastig gebrek. Dit wist hij te verhelpen door kleine steentjes in den mond te nemen en dan te trachten de letter R. uit te spreken (of dit middel nog welker dijk ik niet zeggen). Daar hij veel in het openbaar in de open lucht voor de menigte sprak, kon het soms woelig zijn. Op dat zijn stem hiertegen bestand mocht wezen oefende hij zich door te spreken aan het zee-strand bij het bruischen der golven.

Om ongestoord te kunnen werken aan zijn redevoeringen, liet hij zich soms den baard half afscheren zoodat hij ontoonbaar was en niet onder de menschen kon komen. Dan ging hij in een donker hol en verrichtte daar zijn werk bij het schijnsel eener brandende lamp. Kwam hij dan na weken te voorschijn met zijn schoone redevoeringen, dan zei men wel: »ze rieken naar de lamp».

Wordt dit van een werk gezegd dan beduidt dit alzo: Er is veel vlijt, moeite zorg en onderzoek aan besteed.

G. W. vraagt eenige opheldering over 2 Sam. 1 vers 7-11. We lezen daar:

Zoo zag hij achter zich om, en zag mij; en hij riep mij, en ik zeide: Zie, hier ben ik.

En hij zeide tot mij: Wie zijt gij? En ik zeide tot hem: Ik ben een Amalekiet.

Toen zeide hij tot mij: Sta toch bij mij en dood mij, want deze malienkolder heeft mij tegengehouden, want mijn leven is nog gansch in mij.

Zoo stond ik bij hem, en doodde hem; want ik wist, dat hij na zijnen val niet leven zoude; en ik nam de kroon, die op zijn hoofd was, en het armgesmijde, dat aan zijnen arm was, en heb ze hier tot mijne heere gebracht.

In deze verzen komt voor het leugenachtig verhaal van den Amalekiet, die voorgaf Saul gedood te hebben en nu diens versierselen aan David bracht, in de hoop op een goede belooning, wat echter heel anders uitviel.

In vers 9 wordt het voorgesteld als had Saul den Amalekiet verzocht hem te doodden. De koning had dit zelf willen doen maar kon niet wijl zijn malienkolder, een soort van harnas het belette. Saul vreesde levend in de handen der Filistijnen te vallen.

In de Amalekiet wist zeer goed dat Saul zijn nederlaag niet zou overleven, althans niet zou ontkomen maar gegrepen worden. Daarom deed hij, altijd volgens zijn zeggen, wat Saul verlangde. Toen nam hij de kroon, of eigenlijk het gouden kenteeken van het koningschap, welk teeken de vorsten op hun helm droegen. Ook nam de Amalekiet het armgesmijde of den armband van Saul (gesmijde komt van smeden en wil dus zeggen smeedwerk). Alles werd aan David gebracht wijl die nu koning worden zou.

HOOGENBIKK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEKEN: Drogenham (Bj), G. H. de Jonge, te Scharnegoutum. — Harderwijk, J. W. van den Bosch, te Culemborg. — Gravenmoer, J. Tonkens, te 's Graveland. — Middelstum (Gr.), J. F. van Hulst, te Terneuzen. — Drachtster Compagnie, N. D. van Leeuwen, te Murnerwoude. — Driesum, F. W. Geerds, te Oldekerk. — Hellevoetsluis en Nieuw-Helvoet, S. Kamper, te Oldebroek. — Epe, P. Jukkenekke J.Pan., te Kockengen c.a. — Krommenie, R. Haltema, te Hindeloopen. — AANGENOMEN: Ten Doer (Gr.), Joh. Jansen, te Burum.

BEDANKT: Enter, L. H. Duin, te Zwellou. — Leiden, Dr. K. Dijk, te Rijswijk (Z.-H.). — Mandijk, G. M. van Kennes, te Dussen.

Portugaal. Het adres van den Kerkeraad is: L. Haspels, voorzitter; J. Beukelman, scriba. Het adres van de diaconie: J. P. Beukelman.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEKEN: Garderen, D. van Lutterveld j.m., te Wierden. — Lettelbert, A. J. Svanbick, te Wouterwoude. — Rouveen, P. Kruij, te Gonderak. — Nijkerk, F. Kijftenbeld, te Leerdam. — Hellum, J. G. Steenbeek Jr., te Lutjegast. — St. Kruis, J. van Beek, te Waterlandkerke. — Aalsd, D. Th. Kerck, te Bergambacht.

AANGENOMEN: Lage Zwaluwe, H. P. Fortgens, te Nieuwpoort a/d Lek. — Retrachement, H. L. Kniphuisen em.-pred., te Hilversum. — Paesens c.a. (toez.), W. G. G. Beerekamp, cand. te Arnhem. — Neede (toez.), H. H. Dorgelo, te Heim (N.-H.).

BEDANKT: Bleskensgraaf, R. Steenbeek, te Scherpenisse. — Prinseland en Dinteloord, B. G. C. Steenbeek, te Dirksland. — Barneveld, J. A. van Boven, te Ede. — Winschoten, J. van Dorp, te Veendam. — Oostburg, W. van Roggen, te Oostzaan. — Ome (bij Apeldoorn), B. v. d. Wal, te Hoevelaken.

Advertentiën.

L. G. WEISZ & Co.,

Commissionairs in Effecten,
Westermarkt No. 21
AMSTERDAM.

Wordt te koop gevraagd:

1. Statenbijbel door Dr. A. KUYPER, Dr. H. BAVINCK en Dr. F. L. RUTGERS;
2. De Gemeene Gratie door Dr. A. KUYPER;
3. E Voto Dordraceno door Dr. A. KUYPER.
Aanbieding met prijsopgave aan het adres: H. DAM, Chr. onderwijzer te Appingedam, tot en met 20 Augustus a.s.

Gereformeerd Gymnasium te Kampen.

Het 2de TOELATINGSEXAMEN zal D.V. worden afgenomen op Dinsdag 7 September. Aangifte bij den Rector Dr. J. J. ESSER.

Geref. Gymnasium te ARNHEM. (PARKSTRAAT 33.)

Het tweede toelatings-examen zal D. V. gehouden worden op Dinsdag 7 Sept. a.s.

Aangiften hiervoor worden vóór 20 Aug. bij den ondergeteekende ingewacht.

De wn. Rector,
C. SCHAIK.

SPERO's lijvlige brochure »De Sjóol en de nederdaling ter helle» ligt in den boekhandel voor U gereed.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

3^e geheel herziene druk van

HET HUWELIJK DOOR DR. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de DERDE DRUK is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringende aangebevolen. Prijs f. 1.00, in stempelp. f. 2.40. Verrijgbaar in elken Boekhandel en bij den Uitgever J. H. KOK te Kampen. Vraag uitvoerig prospectus.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD.

Eerstvolgende Afvaarten naar:

PERNAMBUCO, BAHIA, RIO DE JANEIRO, SANTOS, MONTEVIDEO en BUENOS-AYRES.

STOOMSCHIP.	Vertrek van				
	Amsterdam.	La Coruna.	Vigo.	Lisboen.	Lissabon.
1) TUBANTIA	18 Aug.	21 Aug.	22 Aug.	—	23 Aug.
2) Vrachtschipsch.	25 "	—	31 Aug.	—	1 Sept.
1) ZEELANDIA	1 Sept.	4 Sept.	5 Sept.	—	6 "
2) Vrachtschipsch.	8 "	—	—	—	—
1) GELRIA	15 "	18 Sept.	19 Sept.	—	20 Sept.

1) Sneldienst voor Passagiers en Ilgoederen naar Rio de Janeiro, Santos, Montevideo en Buenos-Ayres. Naar Pernambuco en Bahia alleen voor Passagiers.
2) Vrachtdienst naar Montevideo en Buenos-Ayres (Rosario).
3) Vrachtdienst naar Pernambuco, Bahia, Rio de Janeiro en Santos (eventueel ook naar Natal, Cabedello, Macao en Victoria).

Voor verdere inlichtingen wenden men zich tot den KONINKL. HOLLANDSCHEN LLOYD, Prins Hendrikade 131 te Amsterdam, Telegram-adres: REALLOYD, of tot de Agenten te Rotterdam: D. BURGER & ZOON; te 's-Gravenhage: CRANS & Co.

De Herant

VOOR DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Bureau: WARMOESSTRAAT 96, Amsterdam.

ADVERTENTIE-PRIJS:

van 1-6 regels f 1.20,
iedere regel meer f 0.20.

CONTRACTEN:

Bij contract voor het gebruik binnen één jaar van minstens:
500 regels 16 cents per regel
1000 " 14 " " "
2000 " 12 " " "

Verschenen in de Serie Voor Onderwijs en Opvoeding

Uitgaven van het Gereformeerd Schoolverband:

No. 10

MEER UITGEBREID LAGER ONDERWIJS (M. U. L. O.) IN VERBAND MET DAT AAN ANDERE ONDERWIJSINRICHTINGEN

DOOR L. LOOYEN.

Prijs f 0.35. Bij 5 ex. à f 0.30.

AMSTERDAM.

DRUKKERIJ DE STANDAARD.

De Groninger Brandwaarborg - Maatschappij.

HOOFDKANTOOR
GRONINGEN, O. Boteringestraat 72.

Speciale afdeeling voor H.H. Predikanten en Onderwijzers, alsmede voor Kerken en Scholen.

EEN NIEUW BOEK VAN MAURO

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen zoeven

De Dag des Menschen

UIT HET ENGELSCH VAN

Mr. PHILIP MAURO

Schrijver van: »666. Het Getal der Menschen»

238 Pagina's. Prijs f 1.50. In stempelp. f 1.90.

Bij alle Boekhandelen voorhanden.

Niemand verzuime dit interessante boek te lezen

Vraagt proefaflevering van en abonneert U op het

Paedagogisch Tijdschrift

voor het

Christelijk Onderwijs.

Tevens orgaan der Vereeniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs.

ONDER REDACTIE VAN

K. VAN DEN BERG. — A. JONKMAN,

J. Th. R. SCHREUDER en H. J. VAN WIJLEN.

MET MEDEWERKING VAN

Prof. Dr. H. BAVINCK, Prof. Dr. L. BOUMAN, Prof. Dr. W. GEESINK, Prof. Dr. H. VISSCHER, Prof. Dr. J. WOLTER, Dr. S. O. LOS, Dr. RIJK KRAMER, Dr. J. L. PIERSON, Dr. J. C. SIKKEL, Dr. J. P. TAZELAAR, Dr. H. A. WESTERFRAAT, K. BRANTS, H. BILJEVELD, A. J. DREWES, H. J. EMOUS, J. W. ENGELKES, J. H. FRANKEN, J. GRAS, F. KALSBEK, A. A. KLEIJN, A. KLOOSTERMAN, T. v. d. KOOIJ, L. LOOIJEN, H. MILO, J. v. d. MOLEN, E. v. NIEKERKEN, P. OOSTERLEE, O. F. W. RIETVELD, A. J. SCHREUDER, S. STEMERDING, J. STRIKWERDA, W. SWIJNENBURG, W. UTENBOGAARD, J. v. d. WAALS, A. WAASDORP, R. VAN WAGENINGEN, H. WEILAND, K. WIELEMAKER, J. A. WIJVELDT, B. J. WIJVELDT, C. ZIJDERVELD.

Dit Tijdschrift verschijnt maandelijks met als Bijvoegsel de zes nummers van de »RECENSIEBODE». Prijs f 2.50 per jaargang. Men verbindt zich voor den geheelen jaargang.

Uitgave van DRUKKERIJ DE STANDAARD, Amsterdam.

GOLDSCHMEDING PIANO'S - ORGELS.

KALVERSTRAAT 56 - WARMOESSTRAAT 141.
UTRECHTSCHESTR. 119 - KEIZERSGR. 209-303
AMSTERDAM.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributien:

door den heer M. Vader Jr. te Vliasingen f 73;

van de Geref. Kerk te Naaldwijk f 25.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit):

van de Geref. Kerk te Bolsward A f 9.42½; te

Bolsward B f 9.38; te Cubaard f 5.05; te Exmorra c.a.

f 5.05; te Oost c.a. f 7.32½; te Makkum f 9.45;

te Oosterdijk f 5.75; te Piam f 1.09; te Pingjum

f 3.73½; te Schettens f 31.99; te Schraard f 5.75;

te Tjerkwerd f 1.45½; te Witmarsum f 8.05; te

Wommels f 17.25; te Wons f 8.50; te Wieringen

f 1.60; te Stellingma f 6.34; te Roockanje f 4.50;

te Middelharnis f 16.38; te Ouddorp f 6.07; te

Zwartewaal f 2.42; te Donkerbroek f 7.52½; te

N. Lekkerland f 8.84; te Oosterbeek f 26.36½;

te Heteren f 3.25½; te Lunteren f 2.25; te

Randwijk f 2.40; te Velp f 17.88½; te Heiliger-

haus f 1.35.

N.B. Verbeterde opgave. De collecte van de Geref. Kerk te Epe was niet f 21.63, maar f 6.01.

Voor het TE KORT:

gevonden in de collecte van de Geref. Kerk te

Witmarsum f 25; idem Geref. Kerk te Ten Boer

f 15; idem Geref. Kerk te Klundert f 157.32½.

H. W. v. MARLE Jr., Penningmeester.

Amsterdam Keizersgracht 162.

ABSHAUBBIN's of

Anti-Rheumatische Watten.

Deze watten zijn het zekerst werkend middel tegen alle pijnen of ongemakken door gevatte koude ontstaan, bijzonder voor de roozer gevreesde piang, Rheumatiek, Kiepijn, Schouderpijn, Spierpijn in nek, armen of beenen enz. enz. Bij het heerschende weer kan men spoedig van die booze pijnen verlost zijn door het gebruik mijner sinds 50 jaren beroemde watten. Ze zijn uitstekend, goedkoop en onschadelijk voor het gebruik tegen andere kwalen.

Prijs 30 cents per pakje.

Verrijgbaar bij den hoofddepothouder A. BRETVELT Az., Delft en verder bij:

W. A. Schade & Zonen, Amsterdam, Nieuwendijk

Christiaan Annegarn, Amsterdam, Paleistr. h

Singel.

Gez. Mann, »de Huisvrouw», Amsterdam, Heiligenweg.

Jacobson & Manus, Amsterdam, Jodenbreestraat.

Mej. N. Moransard, Haarlem, »de Vlijt».

H. Meijer, Haarlem, »In de Katoenbaal».

A. Vlaanderen, Hilversum.

G. de Barbanson, Nieuwediep.

Iserief & Zonen, Den Haag, Veenestraat.

M. R. C. Lippitz, Hoorn.

Z. C. Theising, Alkmaar.

Wed. F. Wierper, Weesp.

G. Appelman, Westwoud.

H. J. Appelman, Hem.

J. Luitjendijk, Maasland.

Gebr. Lezer, Assen.

E. Lakke, Meppel.

L. van der Vaart, »s-Bosch».

J. C. van Aken-Kroonen, Breda.

Beuermaker & Co., Leiden, Vischmarkt.

Gez. Wassink, Arnhem.

Gez. Weghuis, Zwolle.

G. J. Rijdsdijk, Ridderkerk.

P. Bonthond, Steenwijk.